Hamdija Kapidžić: "ALI-PAŠA RIZVANBEGOVIĆ I NJEGOVO DOBA"; (Akademija nauka Bosne i Hercegovine, Filozofski fakultet Sarajevo, Sarajevo 2001. (190 str.)

Djelo Ali-paša Rizvanbegović i njegovo doba je rukopis uglednog historičara, akademika Hamdije Kapidžića (1904-1974), pisan pred Drugi svjetski rat, a bavi se političkim problemima Hercegovine i ugledne feudalne porodice Rizvanbegovića u periodu od 18. do sredine 19. stoljeća. Knjiga se sastoji od sljedećih poglavlja:

- Rizvanbegovići u 18. vijeku (strana 17-41),
- Provođenje reforama (strana 43-69),
- Odnosi Ali-paše Rizvanbegovića i vladike Petra II Petrovića (strana 71-106),
- Odnosi Ali-paše prema Porti i bosanskim vezirima (strana 107-119),
- Slom feudalne aristokratije (strana 121-184)

Svako ovo poglavlje je podijeljeno na potpoglavlja (podnaslove), ima ih trideset šest a oni se izvrsno uklapaju u tematsku i metodološku koncepciju knjige.

U prvom poglavlju knjige akademik Kapidžić se bavi problemom porijekla porodice Rizvanbegović i iznosi četiri verzije o porijeklu ove ugledne porodice. Po prvoj verziji Rizvanbegovići potječu iz Crne Gore, od Obrenbegovića, po drugoj i trećoj verziji Rizvanbegovići su porijeklom iz Peći i tu porodicu je osnovao Murtedam-Paša, odnosno Rizvan-beg Mahmutbegović, koji je bio čuvar Stolačke tvrđave.

Autor iznosi pretpostavku da su se Rizvanbegović doselili u Stolac poslije Karlovačkog mira (1699) kada je nastalo veliko pomjeranje muslimanskog stanovništva Hercegovine. Prvi Rizvan-beg koji je dobio ime po osnivaču ove porodice spominje se u aktima Državnog arhiva u Dubrovniku 19.4.1788. Anarhična situacija, janjičarski neredi su se negativno odrazili na stanje u Hercegovini i u Stocu, gdje će se Rizvanbegovići, nakon što su potisli uglednu

porodicu Šarića, nametnuti kao glavni kapetani, muselimi i zakupnici malićane (carski has-dobro izdan u trajni zakup).

Prvi stolački kapetan iz porodice Rizvanbegovića bio je Zulfikar-kapetan, otac Ali-paše Rizvanbegovića, koji se, prema mišljenu profesora Kapidžića, mogao roditi najranije 1783. godine. Nakon porodičnih sukoba Ali-paši Rizvanbegoviću će poći za rukom da već 1813. postane kapetan i muselim Stolačke kapetanije i najozbiljniji član porodice Rizvanbegović.

U sljedećem poglavlju knjige profesor Kapidžić na temelju relevantne arhivske građe vrlo objektivno opisuje ulogu Ali-paše Rizvanbegovića u pokretu Husein-kapetana Gradaščevića (pokret za autonomiju Bosne). Ali-paša se odmah u početku distancirao od tog pokreta za autonomiju Bosne i otvoreno se stavio na stranu Porte-centralne vlasti. Za taj svoj angažman dobio je, nakon sloma pokreta za autonomiju, vezirski čin 14. januara 1833. godine i postao je kako ga je kasnije narod znao "mali car u Hercegovini".

U poglavlju knjige "Odnosi Ali-paše Rizvanbegovića i vladike Petra II Petrovića" dati su odnosi područja Crne Gore i Hercegovine, odnosno njihovih nominalnih vladara Ali-paše i Njegoša. Ti su se odnosi, u periodu koji obrađuje profesor Kapidžić, kretali linijom od otvorenog neprijateljstva, konfrontacije, ratovanja do mirovnih ugovora i bratimljenja. U tim "diplomatskim nadmudrivanjima" Ali-paša je pokazao izvanredan smisao za pregovaranje-diplomaciju, imajući uvijek na umu svoju poziciju i poziciju Hercegovine kojom je on zaista suvereno vladao. Znao je vješto da amortizuje Njegoševo "posezanje" za Hercegovinom i jedan dobar period da održi mir na granici Hercegovine i Crne Gore.

Da bi likvidirala Bosansko plemstvo, koje se po mišljenju Porte jako osililo, centralna vlada je poduzela delikatnu misiju gušenja pobune a kao izvođača postavila je iskusnog generala Omer-pašu Latasa. O Latasovoj akciji u Bosni i Hercegovini autor nas iscrpno izvještava u posljednjem poglavlju knjige Slom bosanske feudalne aristokracije. Profesor Kapidžić prati Omer-pašinu akciju kojom se završava i uspješna karijera Ali-paše Rizvanbegovića. Nakon ulaska nizama (regularne vojske) u Mostar 10.2.1851 Ali-paša Rizvanbegović je sa svojim sinovima uhapšen i odveden. Krajem marta 1851. godine u blizini Banja Luke je ubijen ("slučajno puška opalila"). Poslije njegove smrti Hercegovina je ponovo ujedinjena sa Bosnom.

Na kraju ovog kratkog prikaza treba istaći da su izdavači Akademija nauka Bosne i Hercegovine i Filozofski fakultet u Sarajevu napravili pravi potez ponudivši javnosti, čitaocima, dosada najkompletniju monografiju o Ali-paši Rizvanbegoviću.

Akademik Kapidžić se još jedanput predstavio kao pravi historičar koji uspijeva, samo na njemu svojstven stil, da osvijetli lik ove interesantne, u

nekim situacijama kontraverzne, historijske ličnosti, jednim novim svjetlom koje bi trebalo biti podsticaj mladim "historijskim perima" da produže "Kapidžićevom stazom" i da dalje istraže ovu značajnu ličnost hercegovačke historije. To svakako Ali-paša svojom djelatnošću i aktivnošću zaslužuje. Knjiga se pojavila u pravom trenutku i došla je kao mehlem na ranu posrnuloj bosanskohercegovačkoj historiografiji. Kao takva ona će, vjerujemo, biti čitana i od historičara i svih onih koji pokazuju interes za historiju Hercegovine u 18. i 19. stoljeću.

mr. Edin ĆELEBIĆ